

สถานการณ์ความยากจนและ
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงใน
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

STATE OF POVERTY AND
FORECASTING TRENDS IN MAE
HONG SON PROVINCE

วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน

สถานการณ์ความยากจนและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชุดโครงการการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำในพื้นที่จังหวัด

แม่ฮ่องสอน : ระยะที่ 4

ทรงศักดิ์ ปัญญา หัวหน้าโครงการวิจัย

กันทนา ใจสุวรรณ ผู้ร่วมวิจัย

สุรินทร์ มหารวรรณ ผู้ร่วมวิจัย

ปณิธิ บุญสา ผู้ร่วมวิจัย

ธนนชัย มุ่งจิต ผู้ร่วมวิจัย

พิรานันท์ จันทาพูน ผู้ร่วมวิจัย

ไชยเชษฐา วิลาจันทร์ ผู้ช่วยนักวิจัย

เยาวเรศ คุณคำจัน ผู้ช่วยนักวิจัย

โครงการย่อย โครงการวิจัยการพัฒนาระบบปศุสัตว์และพืชสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อยกระดับเศรษฐกิจครัวเรือนยากจน

อำเภอลำปางน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กิตติศักดิ์ วันทา หัวหน้าโครงการวิจัย

ฐาปนพงศ์ กันตศรีมา ผู้ร่วมวิจัย

สมชาย วงษ์จันทนพงษ์ ผู้ร่วมวิจัย

ลภัสสรดา กันทา ผู้ร่วมวิจัย

ประสิทธิ์ ท้องฟ้างามตา ผู้ช่วยนักวิจัย

พัชนุพร ประสานเนตร ผู้ช่วยนักวิจัย

รินพร ไพรงสเคราะห์ ผู้ช่วยนักวิจัย

โครงการย่อย โครงการวิจัยการพัฒนาระบบสวัสดิการครัวเรือนยากจน ด้วยการประกอบการบนฐานนิเวศวัฒนธรรม

ชุมชน“อาหาร ยา ผ้า บ้าน” อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน

นิติศักดิ์ โตนิติ หัวหน้าโครงการวิจัย

ธวัชชัย ใจแสน ผู้ร่วมวิจัย

สราวุธ พิพิธกุล ผู้ร่วมวิจัย

เอกปทิต ด้วงคำจันทร์ ผู้ร่วมวิจัย

อัครเดช สายทรัพย์สิน ผู้ช่วยนักวิจัย

ปภาวรินทร์ สุดแดนไพร ผู้ช่วยนักวิจัย

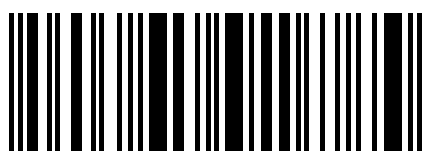
ชนากานต์ เอกจันทร์ ผู้ช่วยนักวิจัย

จันทร์เพ็ญ สุขแจ้ง ผู้ช่วยนักวิจัย

วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน

JUNE 2025

ISSUE NO 1

3 5 4 6 8 9 5 0 1 8 7 8 4

คำนำ

จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่รัฐให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนนโยบายแก้ไขปัญหาคาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน พื้นที่กว่า 90% เป็นเขตป่าอนุรักษ์และพื้นที่สูง ตลอดจนลักษณะทางสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย เช่น กะเหรี่ยง ละว้า ม้ง และไทใหญ่ ทำให้การพัฒนาในมิติต่างๆ ต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และข้อจำกัดเชิงพื้นที่ของคนในชุมชน

โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่ 4 จึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง โดยเน้นการพัฒนากลไกระดับตำบลและอำเภอ ให้สามารถเข้าถึงครัวเรือนยากจนแบบเฉพาะเจาะจง พร้อมทั้งจัดการฐานข้อมูลร่วม (PPPCONNECT) และเชื่อมโยงกับการพัฒนานโยบายสวัสดิการที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ผ่านแนวคิด “การแก้จนโดยใช้ฐานท้องถิ่น” และ “การยกระดับทุนทางวัฒนธรรมสู่ระบบสวัสดิการที่ยั่งยืน”

หนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อสื่อสารสถานการณ์ความยากจนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านรายได้ การศึกษา สุขภาพ ความเป็นอยู่ และการเข้าถึงบริการของรัฐ ตลอดจนแนวโน้มและทิศทางของปัญหาคาความยากจนในอนาคต โดยอ้างอิงข้อมูลจากการสอบถามและทวนสอบครัวเรือนยากจนในพื้นที่ร้อยละ 100 รวมถึงบทเรียนจากโมเดลปฏิบัติการในพื้นที่จริงที่สามารถต่อยอดเป็นแนวทางการพัฒนาในระดับนโยบาย

ขอขอบคุณทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคประชาชน สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ที่ร่วมมือกันสร้างความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ ด้วยความหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นอีกหนึ่งพลังในการผลักดันให้การแก้ปัญหาคาความยากจนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนก้าวสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง

คณะนักวิจัย

สารบัญ

- สถานการณ์ความยากจนในจังหวัด
- ผลการเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจน
- การยกระดับองค์ความรู้และความ
ซับซ้อนหลายมิติของความยากจน
ภายใต้บริบทของจังหวัด
แม่ฮ่องสอน
- การขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อการ
พัฒนาเชิงพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- กลไกและรูปแบบการแก้ไขปัญห
ความยากจนโดยฐานท้องถิ่น
- เรื่องเล่าจากพื้นที่ : กองทุน
สวัสดิการสีเขียว

ความยากจน

ไม่ได้เป็นเพียงการขาดรายได้เท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงความขาดแคลนในมิติต่างๆ ทั้งการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา บริการสุขภาพ ที่อยู่อาศัยที่มั่นคง และการมีส่วนร่วมในชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ความยากจนยังแฝงอยู่ในบริบทของชาติพันธุ์ ภูมิประเทศ และข้อจำกัดทางกฎหมายที่ส่งผลต่อการเข้าถึงทรัพยากร หนังสือเล่มนี้เขียนมาจากการทำงานวิจัยภายใต้โครงการวิจัยแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยนำเสนอภาพรวมสถานการณ์ความยากจนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในปี 2566–2567 บทเรียนจากพื้นที่ของคณะทำงาน รวมถึงโมเดลการแก้ไขปัญหาความยากจนที่คณะนักวิจัยได้ปฏิบัติการในพื้นที่คือ ปศุสัตว์วิถี (อาชีพความหวัง และการพึ่งตนเอง) และกองทุนสวัสดิการสีเขียว (ระบบช่วยเหลือจากฐานราก)

แม่ฮ่องสอน ในเส้นทางแก้จน เรื่องจริงจากพื้นที่จริง

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นพื้นที่ที่รัฐบาลให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายขจัดความยากจน ด้วยลักษณะพื้นที่พิเศษที่มีทั้งข้อจำกัดและศักยภาพเฉพาะตัว จึงต้องอาศัยกลไกการทำงานที่ยืดหยุ่นและตอบสนองบริบทอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการดำเนินงานผ่านศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน (ศจพ.มส.) ที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับการพัฒนาเชิงพื้นที่

ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้พัฒนาแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนโดยใช้ “ข้อมูลจริง” เป็นฐานสำคัญของการดำเนินงาน โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ นักวิจัย สถาบันการศึกษา และชุมชนในการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากฐาน TMAP ที่ระบุครัวเรือนเป้าหมายตามมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ และทุนเศรษฐกิจ ซึ่งกลุ่ม “อยู่ลำบาก” และ “อยู่ยาก” ยังคงเป็นกลุ่มที่ต้องการการส่งต่อความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนเมื่อพิจารณาในเชิงภูมิสังคม แม่ฮ่องสอนคือดินแดนแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ปกาเกอญอ ไทใหญ่ ละว้า และม้ง ที่ดำรงวิถีชีวิตควบคู่กับธรรมชาติบนพื้นที่ที่ร้อยละ 90 เป็นภูเขาและป่าอนุรักษ์ วิธีการตั้งบ้านเรือนและระบบผลิตยังคงยึดโยงกับภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่น นั่นคือจุดแข็งที่เป็น “ทุน” ของชุมชน แต่ในขณะเดียวกัน กลับกลายเป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ทำให้การเข้าถึงบริการของรัฐเป็นไปอย่างจำกัด

ในช่วงระยะที่ 4 ของการวิจัยเชิงพื้นที่ จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงได้ริเริ่มการพัฒนา “ระบบปฏิบัติการขจัดความยากจนระดับจังหวัด” (PPPAOS) ซึ่งเปรียบเสมือนฐานข้อมูลและกลไกบูรณาการที่เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการประสานข้อมูลในระดับตำบล การส่งต่อความช่วยเหลืออย่างแม่นยำ และการสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมระหว่างชุมชนกับรัฐพื้นที่ต้นแบบอย่างอำเภอสะเมิงและแม่ออนน้อย ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงศักยภาพของการขับเคลื่อนจากฐานราก เช่น การจัดตั้ง “กองทุนสวัสดิการสีเขียว” ที่เกิดจากการออมของชุมชน และขยายผลสู่การสร้างอาชีพ การแปรรูปสมุนไพร และการจัดการศึกษาทางเลือก โดยเฉพาะการประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำข้อบัญญัติตำบล และการใช้ระบบ GIS เพื่อวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่งานวิจัยในครั้งนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงการผลิตความรู้เพื่อเสนอเชิงนโยบาย แต่เป็นกระบวนการ “ลงมือทำ” ที่เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยใช้พื้นที่เป็นฐาน และใช้คนจนเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลง

สถานการณ์ความยากจนของ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ในมุมหนึ่ง แม่ฮ่องสอนอาจถูกมองว่าเป็นจังหวัดเงียบสงบกลางหุบเขา มีวิถีชีวิตเรียบง่ายและชุมชนที่ยังคงวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น แต่ในอีกมุมหนึ่งที่หลายคนอาจยังไม่เคยเห็น—จังหวัดนี้คือพื้นที่ที่สะท้อนความเปราะบางทางสังคม เศรษฐกิจ และโครงสร้างพื้นฐานของประเทศได้อย่างชัดเจน

หลายครอบครัวในพื้นที่ยังเผชิญกับความยากลำบาก ทั้งในด้านรายได้ ที่อยู่อาศัย สุขภาพ และการเข้าถึงบริการของรัฐ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่ม เช่น ปกาเกอญอ ละว้า ม้ง และไทใหญ่ การเดินทางที่ยากลำบาก ความแตกต่างทางภาษา รวมถึงปฏิกิริยาวิถีชีวิตของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ล้วนเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อการเข้าถึงโอกาสและสิทธิขั้นพื้นฐาน

จากปัญหาเหล่านี้ หน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด รวมถึงนักวิจัยและภาคีเครือข่าย จึงได้ร่วมกันพัฒนาระบบการค้นหาและสอบถามข้อมูลครัวเรือนยากจนให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน เพื่อให้สามารถชี้เป้าครัวเรือนเป้าหมายที่แท้จริงได้อย่างแม่นยำ และสร้างกลไกการช่วยเหลือที่ตรงจุดที่สุดเท่าที่เคยมีมา

จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน พื้นที่กว่า 90% เป็นป่าไม้และเขตอนุรักษ์ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการตั้งถิ่นฐานของชุมชน การเดินทาง และการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในอำเภอสบเมยและแม่ลาน้อย ที่ชุมชนจำนวนมากตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์กลางของรัฐ การเข้าถึงสาธารณูปโภคจึงยังคงเป็นความท้าทายสำคัญในด้านเศรษฐกิจ ชุมชนส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพ และแรงงานรับจ้างในลักษณะไม่ประจำ ขาดระบบตลาดที่มั่นคง ขาดโอกาสในการพัฒนาอาชีพหรือทักษะทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านทุนหมุนเวียนและการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อในระบบ

สังคมของแม่ฮ่องสอนประกอบด้วยพี่น้องชาติพันธุ์หลากหลาย อาทิ ปกาเกอะญอ ละว้า ม้ง และไทใหญ่ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตเฉพาะตัว โดยเฉพาะกลุ่มที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านหย่อมหรือหมู่บ้านบริวาร มักประสบปัญหาในการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน สาธารณูปโภค และการบริการของรัฐ

TPMAP
Thai People Map and Analytics Platform

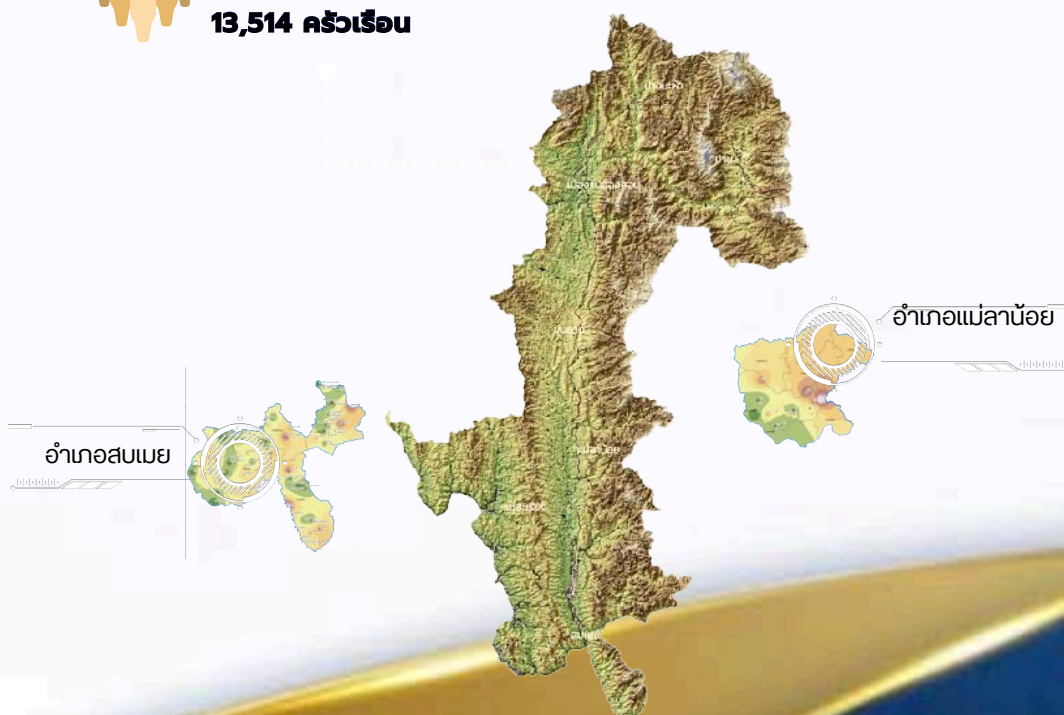
แม่ฮ่องสอน

20,924 คน

13,514 ครัวเรือน

การวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาคาอานยากคน

แบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ในช่วงการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้มีการออกแบบและจัด
วางกระบวนการสำคัญไว้หลากหลายขั้นตอน ตั้งแต่...

1. การคัดเลือกอาสาสมัครจากชุมชน เพื่อร่วมทำ
หน้าที่ในการจัดเก็บและสอบถามข้อมูล ซึ่งผู้เก็บ
ข้อมูลต้องเข้าใจภาษา วัฒนธรรม และบริบทวิถีชีวิต
ในพื้นที่อย่างถ่องแท้
2. การกำหนดเกณฑ์ชี้เป้าคนจนที่ตกหล่น (Exclusion
Error) และ การคัดกรองครัวเรือนที่ไม่ใช่กลุ่มเป่า
หมาย (Inclusion Error) ด้วยข้อมูลจริงจากชุมชน
3. การวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับตำบลและหมู่บ้าน เพื่อ
นำไปสู่การวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตรายพื้นที่
4. การออกแบบกรอบแนวทางเก็บข้อมูล โดยผู้
เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน
5. การจัดทำแผนชีวิตตำบลร่วมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็น
เป็นการจัดการสาธารณูปโภค การรับรองสิทธิ การ
วางแผนชีวิตร่วมกัน
6. และสุดท้ายคือ การวางกลไกขับเคลื่อนการพัฒนา
ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความเป็นจริงของ
ชุมชน

พัฒนาระบบข้อมูลเพื่อรู้จัก

คนจนจริง

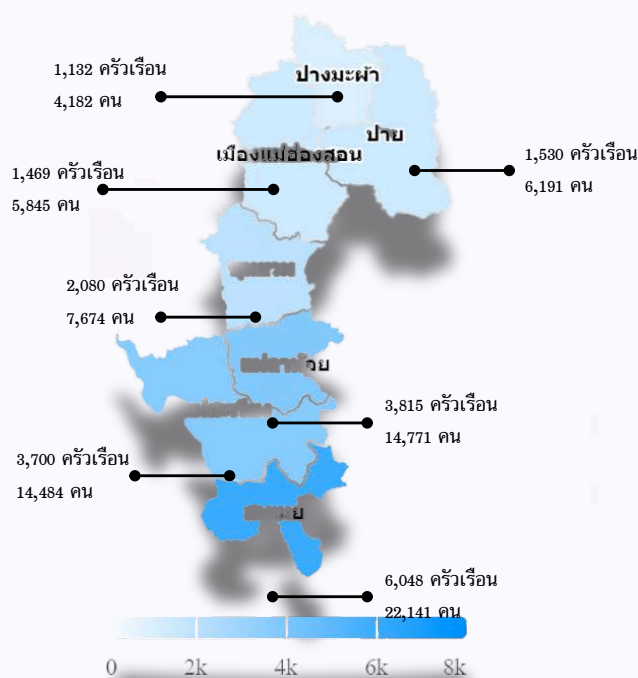
หนึ่งในหัวใจสำคัญของการแก้ปัญหาความยากจนให้ได้ผลจริง คือการ "รู้จักคนจนให้ชัดเจน" มากกว่าการรู้เพียงว่ามีอยู่เท่าไร การพัฒนาระบบข้อมูลจึงไม่ใช่แค่การเก็บตัวเลขเท่านั้น แต่คือการทำความเข้าใจว่า ใคร กำลังลำบาก? ลำบากอย่างไร? และต้องการอะไร?

ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้มีการพัฒนากลไกการค้นหา ตรวจสอบ และ จำแนกประเภทของครัวเรือนยากจนแบบละเอียด โดยเน้นการทำงานที่ต่อเนื่องและแม่นยำ ทั้งการ เพิ่มข้อมูล (Add-on) ของผู้ที่ยังตกหล่น การ จำแนก (Classify) ประเภทของความยากจน และการ นำออกจากระบบ (Exit) สำหรับครัวเรือนที่ได้รับการช่วยเหลือจนมีสถานะที่ดีขึ้นแล้ว พร้อม ทั้งสร้าง ระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) เพื่อให้การช่วยเหลือ ไม่หลุดหายและไม่ซ้ำซ้อน

เป้าหมายคือการตรวจสอบ 100% **อำเภอแม่ลาน้อย** **อำเภอสบเมย**

ในระยะที่ 4 ของโครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบ
เบ็ดเสร็จและแม่นยำ ได้มีการดำเนินงานใน 2 อำเภอนำร่อง คือ
อำเภอแม่ลาน้อย และ อำเภอบุญยวม ซึ่งมีการดำเนินการสอบทาน
และทวนสอบข้อมูลครัวเรือนยากจนแบบครอบคลุม

- จำนวนครัวเรือนที่สำรวจและตรวจสอบซ้ำในปี 2566
- รวมทั้งสิ้น 1,744 ครัวเรือน
- มีสมาชิกครัวเรือนยากจนทั้งหมด 6,162 คน
- ฐานข้อมูลสะสมในระดับจังหวัด
 - ครัวเรือนยากจนที่ผ่านการสอบทานและยืนยันแล้ว 17,823 ครัวเรือน
 - ครัวเรือนในระบบ PPPConnexx ทั้งหมด 19,035 ครัวเรือน
 - จำนวนสมาชิกทั้งหมด 72,658 คน
 - อาศัยอยู่จริง 64,739 คน
 - ไม่มีชื่อแต่พบในพื้นที่ 1,390 คน
 - มีชื่อแต่ไม่อาศัยอยู่จริง 6,418 คน

จำนวนครัวเรือนที่ได้จากการสำรวจ 17,989 ครัวเรือน
จำนวนสมาชิกที่ได้จากการสำรวจ 75,288 คน

ในอำเภอแม่ลาน้อย ซึ่งประกอบด้วย 8 ตำบล ได้แก่

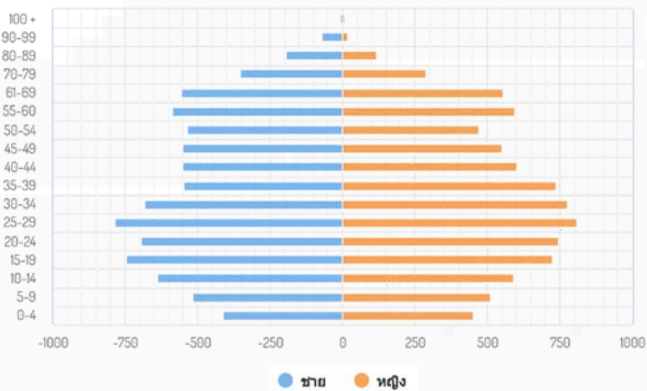
แม่ลำน้อย, แม่ลาหลวง, ท่าผาป้อม, แม่โถ, ห้วยห้อม, แม่นาอาจ, สันติคีรี และบุนแม่ลำน้อย
มีจำนวน คนจนในระบบ TPMAPI ปี 2565 รวม 5,456 คน โดยจำแนกตามมิติปัญหาดังนี้

ด้านสุขภาพ 577 คน ด้านความเป็นอยู่ 1,041 คน

ด้านการเข้าถึง
บริการภาครัฐ 0 คน ด้านรายได้ 2,077 คน

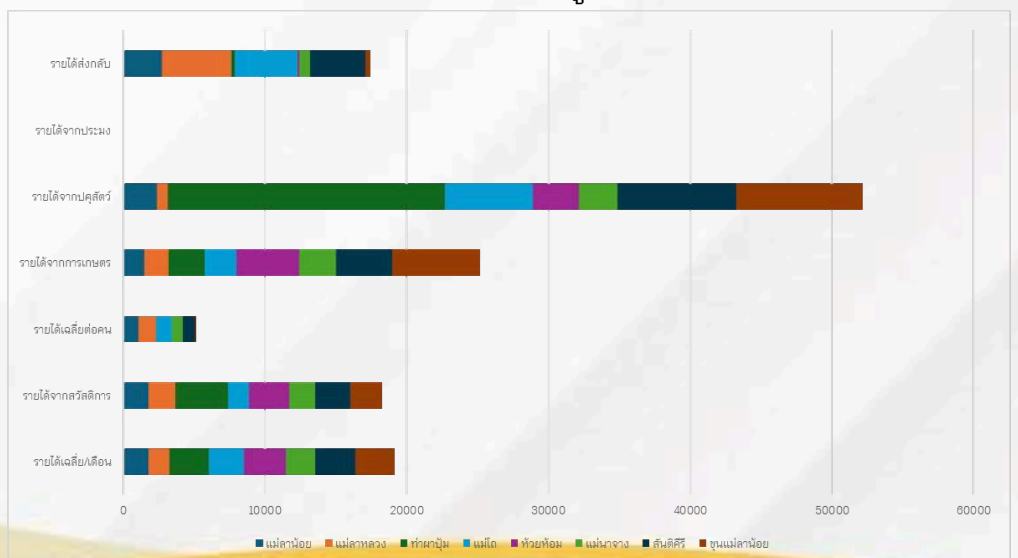
ด้านการศึกษา 3,782 คน

โครงสร้างประชากรของครัวเรือนยากจนในพื้นที่อำเภอแม่ลาน้อย

จากข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากการสอบถามพบว่า โครงสร้างประชากรของครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่เป็นคนในวัยแรงงาน อายุ 25-29 ปี ทั้งชายและหญิง โดยอาชีพหลักที่พบในพื้นที่คือการเลี้ยงปศุสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตบนพื้นที่สูงของแม่ฮ่องสอน

รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน
ยากจนในพื้นที่อำเภอยะ
แม่ลาน้อย

ศักยภาพของครัวเรือนยากจน: มุมมองผ่าน 5 ด้านทุนพื้นฐานในพื้นที่แม่ลาน้อย

ทุนมนุษย์: สุขภาพยังดี แต่ภาษาและการศึกษาคือข้อจำกัด

ในมิตินี้ ครัวเรือนยากจนในแม่ลาน้อยส่วนใหญ่มีคะแนน ด้านสุขภาพ อยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นสัญญาณเชิงบวกว่า สมาชิกในครัวเรือนยังสามารถทำงานและประกอบอาชีพได้ อย่างไรก็ตามจำนวนสมาชิกในวัยกำลังศึกษา ทั้ง 6 ตำบล สะท้อนถึงช่องว่างด้านโอกาสทางการศึกษา ขณะเดียวกัน ใน 2 ตำบล ได้แก่ ท่าผาป้อม และห้วยห้อม ยังพบสมาชิกที่ไม่สามารถสื่อสารเป็นภาษาไทยได้ ซึ่งส่งผลต่อการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและบริการจากภาครัฐ

ทุนกายภาพ: น้ำใช้มีพอ แต่โลกดิจิทัลยังห่างไกล

ด้านที่โดดเด่นที่สุดของทุนกายภาพคือ การเข้าถึงแหล่งน้ำสะอาด ทั้งในรูปแบบประปาส่วนภูมิภาคและประปาภูเขา ซึ่งมีใช้อย่างแพร่หลายในชุมชน แต่ในทางตรงกันข้ามข้อจำกัดอยู่ที่ การมีอุปกรณ์สารสนเทศ เช่น โทรศัพท์มือถือ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ และความสามารถในการใช้ เทคโนโลยีเพื่อสร้างรายได้ โดยเฉพาะในตำบลท่าผาป้อมและห้วยห้อม ซึ่งยังเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการตลาดได้น้อยมาก

ทุนเศรษฐกิจ: มีบ้านพักอาศัย แต่ยังไม่มียกยัดทำกินที่มั่นคง

ความสามารถในการปรับตัวเมื่ออยู่อาศัยในพื้นที่เสี่ยงภัย ครัวเรือนจำนวนมากแม้อยู่ในพื้นที่เสี่ยง เช่น ดินถล่มหรือน้ำป่า แต่สามารถหาทางแก้ปัญหาหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบการอยู่อาศัยได้ระดับหนึ่ง แต่ในทางกลับกัน ปัญหาที่สำคัญคือ ความมั่นคงของที่ดินทำกิน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ หรืออยู่ในเขตป่า ทำให้บางครัวเรือนได้รับ ค่าคะแนนระดับศูนย์ (0)

ทุนธรรมชาติ: ทรัพยากรอยู่ใกล้ แต่สิทธิในการใช้ยังไกล

ศักยภาพด้านทุนธรรมชาติสะท้อนถึงความสามารถของครัวเรือนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่า ดิน น้ำ และภูมิปัญญาท้องถิ่น แม้ว่าหลายชุมชนจะอาศัยอยู่ใกล้แหล่งทรัพยากร แต่ข้อจำกัดเรื่องสิทธิการใช้ เช่น ไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีระบบจัดการร่วมกับรัฐ หรืออยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ ไม่สามารถใช้ทรัพยากรเพื่อสร้างรายได้ หรือความมั่นคงในชีวิต

ทุนทางสังคม: กฎระเบียบชุมชนเข้มแข็ง แต่ภูมิปัญญากองถักยังไม่ถูกใช้เต็มที่

ครัวเรือนยากจนในแม่ลาน้อยส่วนใหญ่มีความเข้มแข็งในเรื่อง การปฏิบัติตามกฎระเบียบ มีวินัยร่วมกันในชุมชน เคารพข้อตกลงและธรรมเนียมปฏิบัติในท้องถิ่น แต่การเข้าถึงหรือใช้ประโยชน์จากความรู้ของผู้รู้ในชุมชน กลับยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมบทบาทของ “ปราชญ์ชาวบ้าน” และการออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างคนรุ่นใหม่กับภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้วในพื้นที่

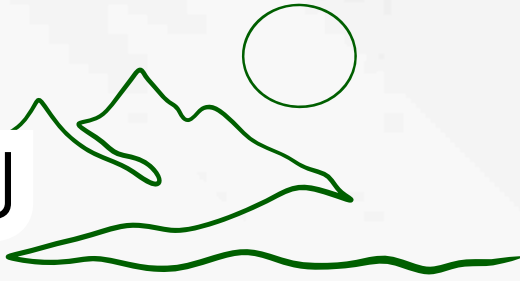
ตำบล	สุขภาพ	สวัสดิการ	พูด ภาษาไทย	อ่าน ภาษาไทย	การศึกษา สูงสุด	กำลังศึกษา	สถานภาพ การศึกษา	สถานภาพ การทำงาน	อาชีพ	ทักษะ
แม่ลาน้อย	3.87	1.99	2.52	2.91	1.38	1.14	1.68	2.52	2.27	3.25
แม่ลาหลวง	3.89	2.03	2.22	3.09	1.52	1.15	1.65	2.23	2.21	3.17
ท่าผาป้อม	3.84	1.97	1.00	2.87	1.44	1.14	1.64	1.64	2.32	3.18
แม่โถ	3.84	1.83	2.17	2.90	1.38	1.12	1.66	2.33	2.29	3.23
ห้วยห้อม	3.85	2.15	1.00	3.00	1.71	1.19	1.57	1.66	2.39	3.16
แม่นาจร	3.82	1.99	1.83	2.62	1.37	1.13	1.60	2.08	2.13	2.69
สันติคีรี	3.93	2.12	2.74	2.88	1.36	1.14	1.68	2.86	2.38	3.12
ขุนแม่ลาน้อย	3.95	2.04	2.75	2.96	1.47	1.17	1.70	2.86	2.41	3.09

สภาพภูมิศาสตร์/เศรษฐกิจ/สังคมของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อนพื้นที่กว่า 90% เป็นป่าไม้และเขตอนุรักษ์ ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐาน การเดินทาง และการเข้าถึงทรัพยากร ทุกอำเภอของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะมีชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์กลางบริการของรัฐ เศรษฐกิจชุมชนพึ่งพาเกษตรกรรมเพื่อยังชีพและแรงงานรับจ้าง ขาดระบบตลาดที่ชัดเจนและโอกาสในการพัฒนาทักษะทางเศรษฐกิจใหม่ๆ รวมถึงขาดทุนหมุนเวียนและการเข้าถึงสินเชื่ออย่างทั่วถึง สังคมมีลักษณะชาติพันธุ์หลากหลาย ได้แก่ ปกาเกอญอ ละว้า ม้ง ไทใหญ่ ซึ่งมีระบบความเชื่อ วิถีชีวิต และการจัดการทรัพยากรที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในหมู่บ้านบริวารหรือหมู่บ้านหย่อม

การสอบทานและทวนสอบข้อมูลครัวเรือนยากจนอย่างครอบคลุม 100% ในพื้นที่อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทีมวิจัยได้วิเคราะห์ศักยภาพของครัวเรือนใน 5 มิติหลัก คือ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนกายภาพ และ ทุนธรรมชาติ

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนว่า “ทุนธรรมชาติ” เป็นด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับมิติอื่น ๆ ครอบคลุมในทุกตำบลของอำเภอแม่ลาน้อย สะท้อนถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ที่ดินทำกิน แหล่งน้ำ หรือพื้นที่เกษตรที่มั่นคง ซึ่งเป็นผลจากข้อจำกัดด้านกฎหมายที่ดิน การตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ป่า และภัยพิบัติที่เกิดซ้ำซากในบางจุด ในทางตรงกันข้าม ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ทุนมนุษย์ ซึ่งหมายถึงองค์ประกอบเช่น สุขภาพพื้นฐาน การศึกษาเบื้องต้น และศักยภาพแรงงานในครัวเรือน ซึ่งพบว่าในหลายครัวเรือนยังมีสมาชิกในวัยแรงงานที่พร้อมพัฒนาและเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ขณะเดียวกัน ยังพบว่าใน 1 ตำบลของพื้นที่ศึกษา ศักยภาพด้าน ทุนทางสังคม มีระดับคะแนนโดดเด่น สะท้อนถึงความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ในชุมชน การร่วมมือกันของเครือข่ายและเพื่อนบ้าน รวมถึงการมีองค์กรชุมชนหรือกลุ่มออมทรัพย์ที่ทำงานได้อย่างต่อเนื่อง

สบเมย

ภาพรวมความยากจนในพื้นที่อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อำเภอสบเมยเป็นหนึ่งในพื้นที่สำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ประกอบด้วย 6 ตำบล ได้แก่ กองก้อย, ป่าโปง, แม่คะตวน, แม่สวด, แม่สามแลบ และสบเมย ซึ่งล้วนตั้งอยู่ในเขตภูเขาสูงและห่างไกลจากศูนย์กลางบริการของรัฐ ทำให้ชุมชนในพื้นที่นี้ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ การศึกษา และบริการพื้นฐาน จากฐานข้อมูล TPMAP ปี 2565 พบว่าพื้นที่อำเภอสบเมยมีจำนวนครัวเรือนยากจนและคนจนที่ได้รับการระบุในระบบจำนวนรวม 984 คน โดยจำแนกตามปัญหาในแต่ละมิติดังนี้:

- มิติสุขภาพ: 184 คน
- มิติความเป็นอยู่: 248 คน
- มิติการศึกษา: 394 คน
- มิติรายได้: 318 คน
- มิติการเข้าถึงบริการของรัฐ: 0 คน

แม้จะไม่มีผู้ที่มีปัญหาการเข้าถึงบริการของรัฐในเชิงข้อมูล แต่ในทางปฏิบัติ หลายครัวเรือนยังเผชิญกับอุปสรรคอื่น ๆ เช่น ภูมิประเทศที่ยากต่อการเดินทาง การสื่อสารที่แตกต่างทางภาษา และข้อจำกัดด้านเอกสารสิทธิ์ในการอยู่อาศัยหรือถือครองที่ดิน

ข้อมูลนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า แม้พื้นที่อำเภอสบเมยจะมีศักยภาพหลายด้าน แต่ยังคงต้องการการสนับสนุนในเชิงโครงสร้างและกลไกอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครัวเรือนยากจนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน

หากไม่มีการสนับสนุนเชิงระบบ ความยากจนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีแนวโน้มทรงตัวหรือลดลงเพียงเล็กน้อย โดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบางที่ยังไม่สามารถเข้าถึงที่ดินทำกิน บริการของรัฐ หรือแหล่งทุนพัฒนาอาชีพ หากมีการลงทุนในระบบข้อมูล เสริมทุนชุมชน และบูรณาการงานเชิงพื้นที่อย่างจริงจัง จะสามารถลดความยากจนได้อย่างมีนัยสำคัญ

การแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนต้องอาศัยความเข้าใจบริบทท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในมิติของชาติพันธุ์ ภูมิศาสตร์ และข้อจำกัดเชิงระบบ เช่น การไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดิน การเข้าไม่ถึงบริการรัฐ และการขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ แม้จะมีโครงการที่ดีหลายโครงการ แต่การเชื่อมโยงระดับพื้นที่กับนโยบายระดับบนยังมีข้อจำกัด จึงจำเป็นต้องมีแนวทางการแก้ไขเฉพาะพื้นที่ สร้างกลไกพัฒนาระดับตำบลหรือกลุ่มหมู่บ้านที่ชุมชนสามารถออกแบบเอง พัฒนาเครื่องมือข้อมูลความยากจนระดับท้องถิ่นเพื่อติดตามผลส่งเสริมการใช้ทุนชุมชน เช่น สมุนไพร ปศุสัตว์พื้นบ้าน และองค์ความรู้ชาติพันธุ์ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและนวัตกรรมสวัสดิการชุมชน รวมกลุ่มอาชีพครัวเรือนยากจน และจัดตั้ง “กองทุนเล็ก” สำหรับหมุนเวียนหนุนบทบาท “ครัวเรือนนำร่อง” ที่ถ่ายทอดแนวปฏิบัติที่ดีใช้แนวคิด “นิเวศวัฒนธรรมชุมชน” สร้างกิจกรรมเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน รวมถึงการจัดการข้อมูลและสร้างแพลตฟอร์มชุมชน พัฒนาฐานข้อมูลร่วมระดับตำบล เช่น ฐานข้อมูลครัวเรือนเป้าหมาย ตั้งศูนย์ข้อมูลตำบล มีบุคลากรท้องถิ่นขับเคลื่อนข้อมูลเชื่อมโยงข้อมูลกับระบบ TPMAP, PPPConnex และหน่วยงานร่วม บูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อการหลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน จัดเวทีพัฒนาแบบมีส่วนร่วมระหว่างรัฐ-ชุมชน-เอกชน กำหนดแผนพัฒนาที่มีเป้าหมายชัด ลดความซ้ำซ้อนของโครงการ ส่งเสริมบทบาทเชิงรุกของท้องถิ่นในการประสานหน่วยงานต่างๆ

แม่ฮ่องสอน: การเดินทางเพื่อปลดล็อกความยากจนที่ฝังรากลึก

งานวิจัยในระยะที่ 4 มีแนวคิดในการปลดล็อกปมความยากจนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดเก็บข้อมูลโดยอาสาสมัครในพื้นที่ และการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพในระดับตำบล ซึ่งทำให้เกิดการจัดหมวดหมู่คนจนตามระดับความเร่งด่วนในการช่วยเหลือ พร้อมระบุปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในมิติมนุษย์ เศรษฐกิจ กายภาพ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ

ฐานพื้นที่สูง + ความหลากหลายชาติพันธุ์

ข้อจำกัดการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน

ระบบรัฐราชการรวมศูนย์ + มาตรฐานกลาง

กลไกการพัฒนาไม่ตอบโจทย์พื้นที่

คนจนเร่ร่อน - ขาดโอกาส + เปราะบาง + ปรับตัวลำบาก

แนวทางแก้จนที่ยึดพื้นที่เป็นฐาน (Place-Based Solutions)

- เสริมขีดความสามารถครัวเรือนให้จัดการตนเอง
- พัฒนาเครือข่ายเกื้อกูลในชุมชน (เช่น กองทุนสวัสดิการสีเขียว)
- เชื่อมโยงการใช้ข้อมูล GIS, TPMAP และระบบ PPPCONNECT
- เปิดพื้นที่กลางระหว่างรัฐ-ชุมชน-วิชาการ (เช่น ศูนย์ประสานงานตำบล)

นิ

ยามความยากจน จากมุมมองวิจัย
ภาวะความยากลำบากในการดำรงชีวิตได้
อย่างมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ภายใต้
โครงสร้างและทรัพยากรที่ไม่เอื้อต่อ
การพึ่งพาตนเอง

การยกระดับองค์ความรู้ และความซับซ้อนของความยากจนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

แม่ฮ่องสอนเป็นหนึ่งในจังหวัดที่ประสบปัญหาความยากจนเรื้อรังมากกว่า 15 ปี ด้วยปัจจัยทางกายภาพที่เป็นภูเขาสูงซับซ้อนและพื้นที่ห่างไกล ประกอบกับการพัฒนาที่เน้นจากศูนย์กลาง ทำให้การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและบริการของรัฐเป็นไปอย่างจำกัด ขณะเดียวกัน ประชากรส่วนใหญ่ยังคงยึดโยงกับวิถีชีวิตชาติพันธุ์ที่เน้นการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในบริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจสมัยใหม่ และการเข้าสู่สังคมไร้พรมแดน ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคง

ปัจจัยความซับซ้อนของความยากจน

การวิจัยในระยะที่ 4 ได้ชี้ให้เห็นว่าความยากจนไม่ใช่เพียงเรื่องของรายได้ต่ำ แต่เกี่ยวข้องกับหลายมิติ ทั้งด้านสุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย การเข้าถึงบริการ และความสามารถในการจัดการตนเอง ทีมวิจัยได้พัฒนาโมเดลความยากจนโดยอิงจาก 3 ประการสำคัญ:

1. การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ ที่กระทบระบบไร่มนุญเวียนและความมั่นคงทางอาหาร
2. ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม จากการเร่งผลิตและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต
3. โลกไร้พรมแดนและเทคโนโลยีสื่อสาร ที่เปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างรวดเร็ว

โมเดล “ความยากจนในมิติใหม่” จากการวิเคราะห์เชิงลึก ทีมวิจัยได้เสนอโมเดลการเข้าใจความยากจนในแม่ฮ่องสอน ผ่านระบบเชื่อมโยง 5 ฐานทุนสำคัญของครัวเรือน ได้แก่

ทุนมนุษย์ เช่น สุขภาพ การศึกษา ทักษะชีวิต
ทุนกายภาพ เช่น ที่ดิน ที่อยู่อาศัย ระบบสื่อสาร
ทุนเศรษฐกิจ เช่น รายได้ อาชีพ ทุนหมุนเวียน
ทุนธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่า การเข้าถึงทรัพยากร
ทุนทางสังคม เช่น เครือข่ายความช่วยเหลือ ความร่วมมือในชุมชน

การตอบโต้ด้วยแนวทางพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อให้การแก้ไขความยากจนมีความแม่นยำและยั่งยืน ทีมวิจัยได้นำเสนอการยกระดับกลไกเชิงพื้นที่ เช่น การจัดตั้งศูนย์ประสานงานระดับตำบล การใช้ข้อมูลผ่านระบบ PPPConnex และ การสร้างกองทุนสวัสดิการสีเขียว โดยเน้นการใช้ทรัพยากรของชุมชนเป็นฐาน พัฒนาร่วมกับภาคี เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และภาคประชาชน

กลไกและรูปแบบการแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยฐานท้องถิ่น

จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีลักษณะพิเศษทางพื้นที่และวัฒนธรรมที่ส่งผลโดยตรงต่อปัญหาคความยากจน ทั้งในมิติของกฎหมาย การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน และการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของ ประชาชน โดยเฉพาะประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าต้นน้ำชั้น 1A ซึ่งมากถึง 80% ของ พื้นที่ทั้งหมด ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อการพัฒนาอาชีพได้อย่างเต็มที่ ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว งานวิจัยจึงได้ออกแบบกลไกที่เรียกว่า “Poverty Platform” หรือ กลไก การแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยฐานท้องถิ่น โดยมีแกนหลักคือ “ศูนย์ประสานงานการพัฒนาเชิง พื้นที่ในเงาอย่างยั่งยืน” ที่ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางของชุมชนในการจัดการพัฒนา โดยใช้พื้นที่เป็น ฐานและเน้นการมีส่วนร่วมของภาคีในท้องถิ่น

แกนสำคัญของการดำเนินงาน

1. การลดข้อจำกัดเชิงนโยบาย

โดยสร้างพื้นที่ทดลองหรือพื้นที่เงาที่สามารถดำเนินการได้จริง แม้ในขณะที่ยังไม่มีกฎหมายหรือ ข้อจำกัดด้านนโยบายยังไม่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น การจัดสรรที่ดิน การเข้าถึงทรัพยากร หรือ การได้รับงบประมาณสนับสนุน

2. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนิเวศวัฒนธรรม

กลุ่มชาติพันธุ์โดยเฉพาะชาวปกากะญอ มีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สะท้อนการอยู่ร่วมกับ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล การดึงความรู้เหล่านี้มาเป็นฐานพัฒนา อาทิ ระบบไร่ หมุนเวียน การจัดการน้ำชุมชน การใช้สมุนไพร ฯลฯ จึงเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ปัญหาคความ ยากจนอย่างยั่งยืน

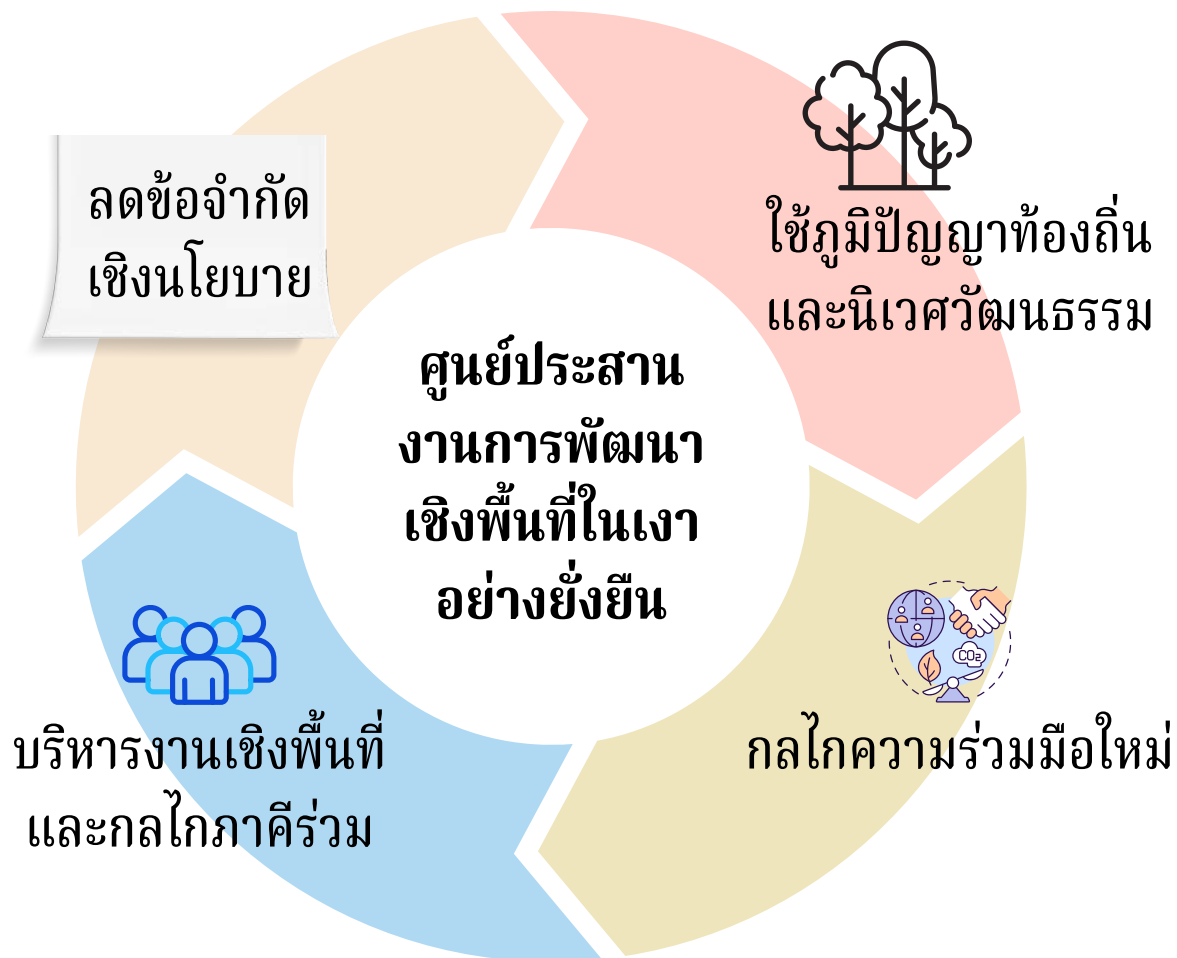
3. การบริหารงานเชิงพื้นที่และกลไกภาคีร่วม

โดยการสร้างศูนย์ประสานงานฯ ในพื้นที่ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงข้อมูล การวางแผน การ ติดตาม และการส่งต่อข้อมูลครัวเรือนยากจนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการใช้เครื่องมืออย่างระบบข้อมูลกลาง (PPPConnex) และ GIS เพื่อให้การดำเนินงานแม่นยำและ ยั่งยืน

4. กลไกความร่วมมือใหม่: กองทุนสวัสดิการสีเขียว

โมเดล “สวัสดิการทางนิเวศ” ถูกนำมาใช้ผ่านการจัดตั้งกองทุนที่สทบจากภาครัฐกิจ หรือภาคีอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนครัวเรือนยากจน ทั้งในมิติของอาชีพ สาธารณูปโภค และคุณภาพ ชีวิต โดยไม่ผูกติดเฉพาะรัฐ

โมเดลการขับเคลื่อน Poverty Platform

ข้อค้นพบที่สำคัญ

- การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ช่วยให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา
- การสร้างกลไกในพื้นที่ ที่ขับเคลื่อนได้ต่อเนื่องแม้ไม่มีงบประมาณจากภายนอก
- การใช้ข้อมูลเป็นฐาน (data-driven) ช่วยให้การส่งต่อสวัสดิการเกิดขึ้นจริง และตรวจสอบได้

เรื่องเล่าจากพื้นที่ กองทุนสีเขียว

ระบบช่วยเหลือจากฐานราก

M A E H I A D

กองทุนสีเขียว

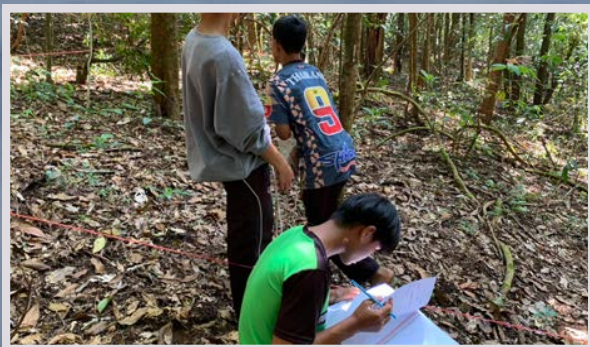
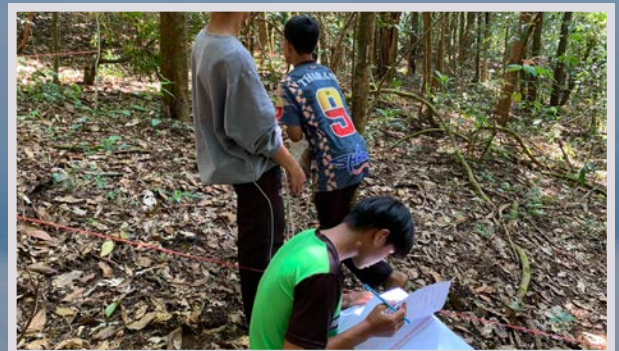
กองทุนสีเขียว

เราทำอะไร... เพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่าได้บ้าง
พวกเราทุกคนต่างอยากอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์เช่น
เดียวกัน ดังนั้น จึงเป็นที่มาต่อการสื่อสารเรื่องราวต่างๆ ของคน
บ้านแม่หาด เพื่อให้ได้เห็นถึงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาติพันธุ์
กะเหรี่ยง ที่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่คอยดูแลทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม แบบดั้งเดิมตามคำสอนของบรรพบุรุษ

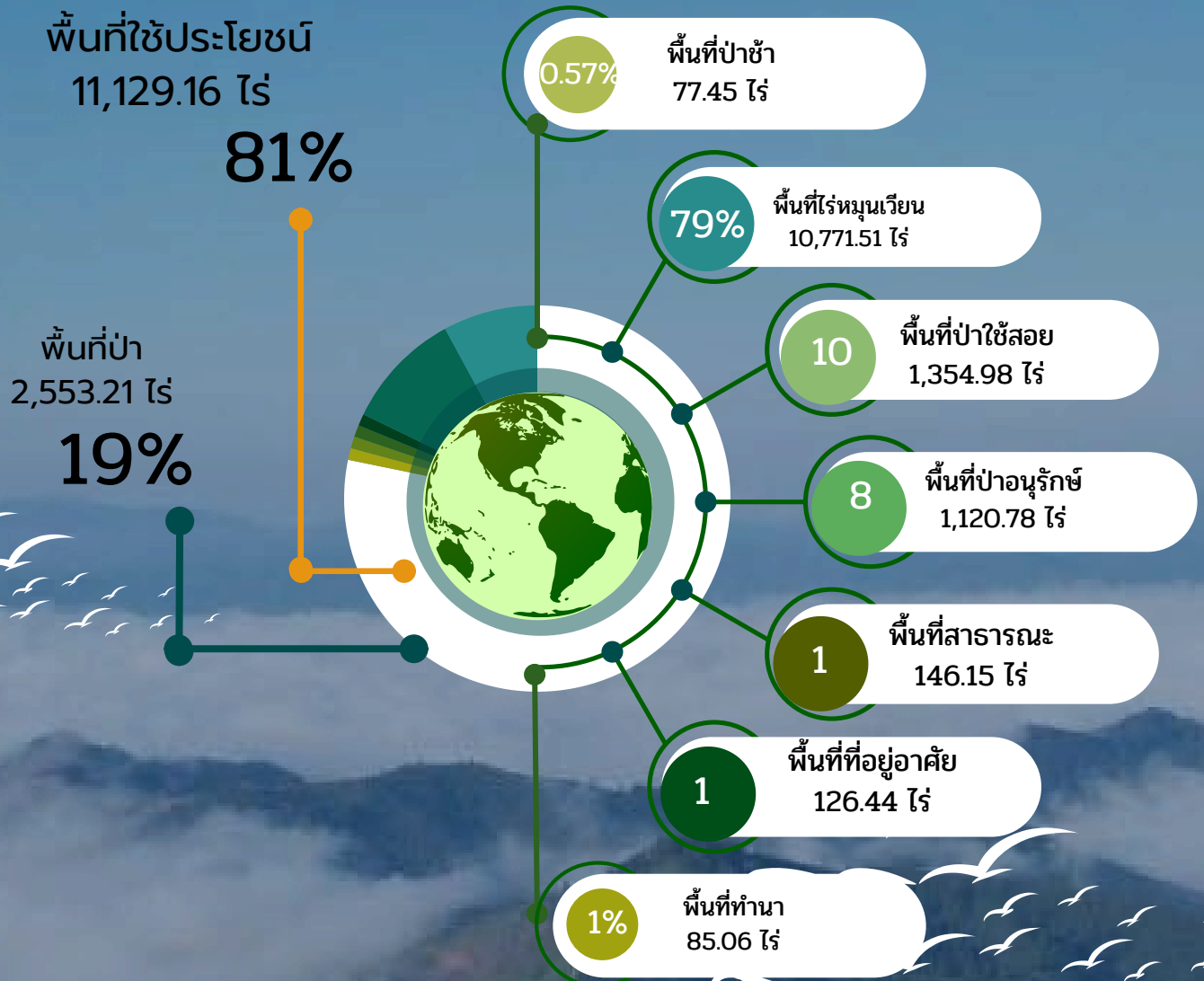
เขตพื้นที่พิเศษทางวัฒนธรรม

เมื่อสัปดาห์ที่แล้วหลังจากที่พวกเราที่อาศัยอยู่บนดอย ชายขอบของภูมิประเทศ ถูกกล่าวหาว่าบุกรุกและทำลายทรัพยากรป่าไม้ จึงเป็นเหตุให้
พวกเราต้องลุกขึ้น เพื่อออกมาปกป้องสิทธิของตน ด้วยการทำข้อมูลการเก็บคาร์บอนในพื้นที่ไร่หมุนเวียน ในการยืนยันกับสิ่งที่เราทำเพื่อ
การดำรงชีพและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

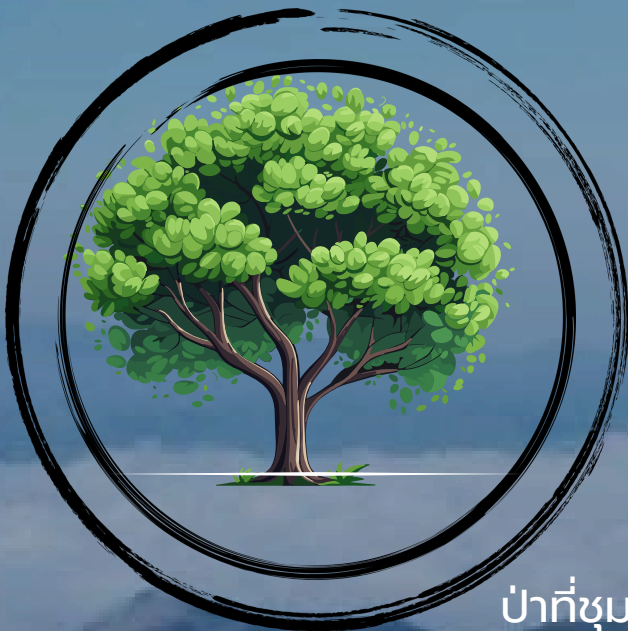
กองทุนสีเขียว

ข้อมูลพื้นที่บ้านแม่หาด

ป่าของเรา..ไร่หมุนเวียน

ไร่หมุนเวียน องค์ความรู้ที่ถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ มีคำกล่าวที่คอยเตือนใจเสมอว่า
“เรากินปลาให้รักษาน้ำ เรากินน้ำให้รักษาป่า เรากินข้าวให้รักษาดิน”

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ■ ■ ■ ● เนื้อที่ จำนวน 16 ไร่ 1 งาน 16 ตารางวา

พื้นที่ทำไร่หมุนเวียน ■ ■ ■ ● เนื้อที่ จำนวน 10,771 ไร่ 51 ตารางวา

พื้นที่ป่าใช้สอย ■ ■ ■ ● เนื้อที่ จำนวน 1,354.98 ไร่

ป่าที่ชุมชนแม่หาด
ฟื้นฟูและอนุรักษ์ ■ ■ ■ ● เนื้อที่ จำนวน 1,120 ไร่ 78 ตารางวา

บ้านของเรา.. หมู่บ้านวัฒนธรรมพิเศษ

ดำรงชีพที่พึ่งพิงกับธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมีในชุมชน อนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิม

“หม้อฮະคี”

งบประมาณในการดูแลและจัดการป่าและชุมชน

กิจกรรมประจำปีพื้นที่
วัฒนธรรมพิเศษ

จำนวน 36,000 บาท /ปี

งบประมาณในการดูแล
พื้นที่ป่าต้นน้ำ

จำนวน 396,000 บาท/ปี

ใช้กำลังคนดูแลป่า
110 คน/วัน

ศักยภาพของป่าบ้านแม่หาดในการดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ และเก็บกักคาร์บอนเพื่อเชื่อมโยงกลไกการสนับสนุนในรูปแบบ “กองทุนสวัสดิการสีเขียว”

ปัจจุบันป่าชุมชนแม่หาดพื้นที่ 1,120.78 ไร่
เก็บกักคาร์บอนได้ 16,475 ตันคาร์บอน

การเก็บกักคาร์บอนในป่าชุมชนแม่หาดจะเพิ่มขึ้น
มีอัตราเฉลี่ยไร่ละ 1.05 ตันต่อไร่ ต่อปี

ในอีก 3 ปี ปริมาณเก็บกักคาร์บอนเพิ่มขึ้น
3,564 ตันคาร์บอน และ
สามารถดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ได้ 13,044 ตัน

หากชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณ **จำนวน 396,000 บาทต่อปี**

ภายในระยะเวลา 3 ปี ชุมชนจะดำเนินการฟื้นฟูป่าต้นน้ำ
รวมทั้งสามารถสร้างรูปแบบทางเลือกในการ
รักษาระบบการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้หากเราช่วยสนับสนุนให้ชุมชนฟื้นฟู ดูแลป่าอย่างต่อเนื่องให้สมบูรณ์จนถึงจุด
สูงสุดของศักยภาพเก็บกักคาร์บอนของป่าดิบเขาซึ่งมีศักยภาพสูงสุดที่ 31.57 ตัน
ต่อไร่ พื้นที่ป่าทั้งหมดของชุมชนจะเก็บคาร์บอนเพิ่มได้อีก 16,923 ตัน และช่วยดูด
จับคาร์บอนไดออกไซด์ 61,938 ตัน

การเก็บกักคาร์บอนในปัจจุบัน ในพื้นที่ป่า 1,120.78 ไร่	การเก็บกักคาร์บอนเพิ่มในอีก 3 ปี ไร่ละ 1.05 ตันต่อไร่ ต่อปี (กรณี MoU มีกรอบเวลา 3 ปี)	การเก็บคาร์บอนกรณีป่า สมบูรณ์สูงสุด (เก็บกัก คาร์บอนได้ 31.5 ตันต่อไร่)
16,475 ตันคาร์บอน	เก็บกักคาร์บอนเพิ่ม 3,564 ตันคาร์บอน และดูดซับคาร์บอนไดออก ไซด์ 13,044 ตัน	เก็บกักคาร์บอนเพิ่ม 16,923 ตัน ช่วยดูดซับคาร์บอนไดออก ไซด์ 61, 938 ตัน

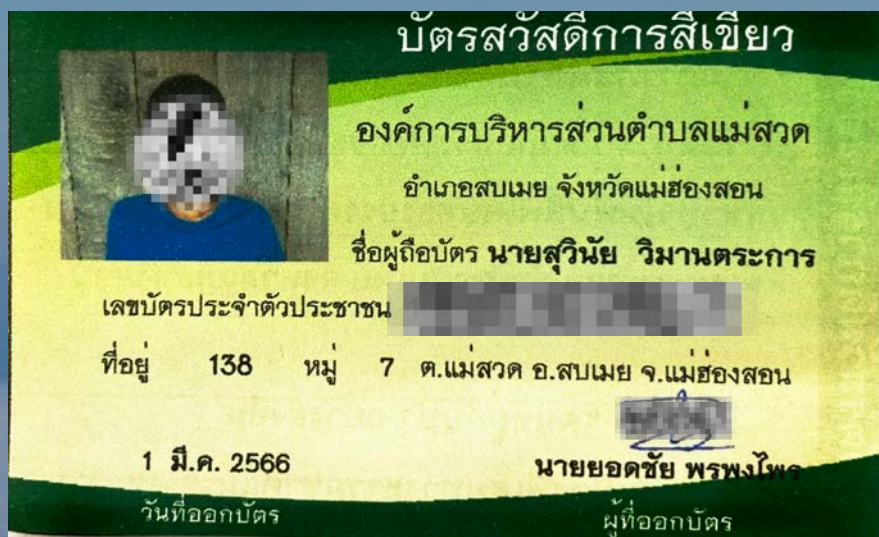

บ้านของเรา..

สร้างสวัสดิการให้คนในชุมชน

บ้านแม่หาด... หมู่บ้านวัฒนธรรมพิเศษ ที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย
วัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่อิงกับธรรมชาติในชุมชน
มีการอนุรักษ์เมล็ดพันธุ์ดั้งเดิม พืชผักต่างๆที่ปลูกในพื้นที่ไร่
หม่อนเวียง มากกว่า 100 ชนิด เมล็ดพันธุ์ข้าวดั้งเดิมกว่า 20 ชนิด
ไม่ใช้สารเคมีในชุมชน นำไปสู่การสร้างกองทุน
"กองทุนสวัสดิการสีเขียว"

- ค่าเดินทาง
- ค่าเผื่อนอนโรงพยาบาล
- ค่านอนโรงพยาบาล
- ค่ารถคลอดบุตร
- เสียชีวิต
- ค่าบริการโรงพยาบาล

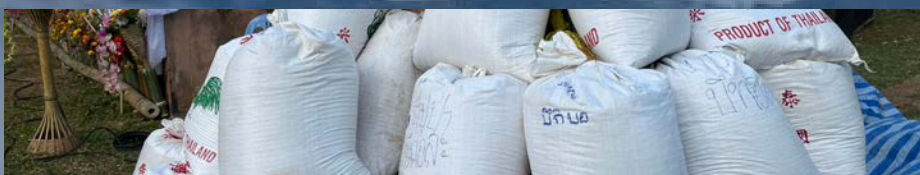
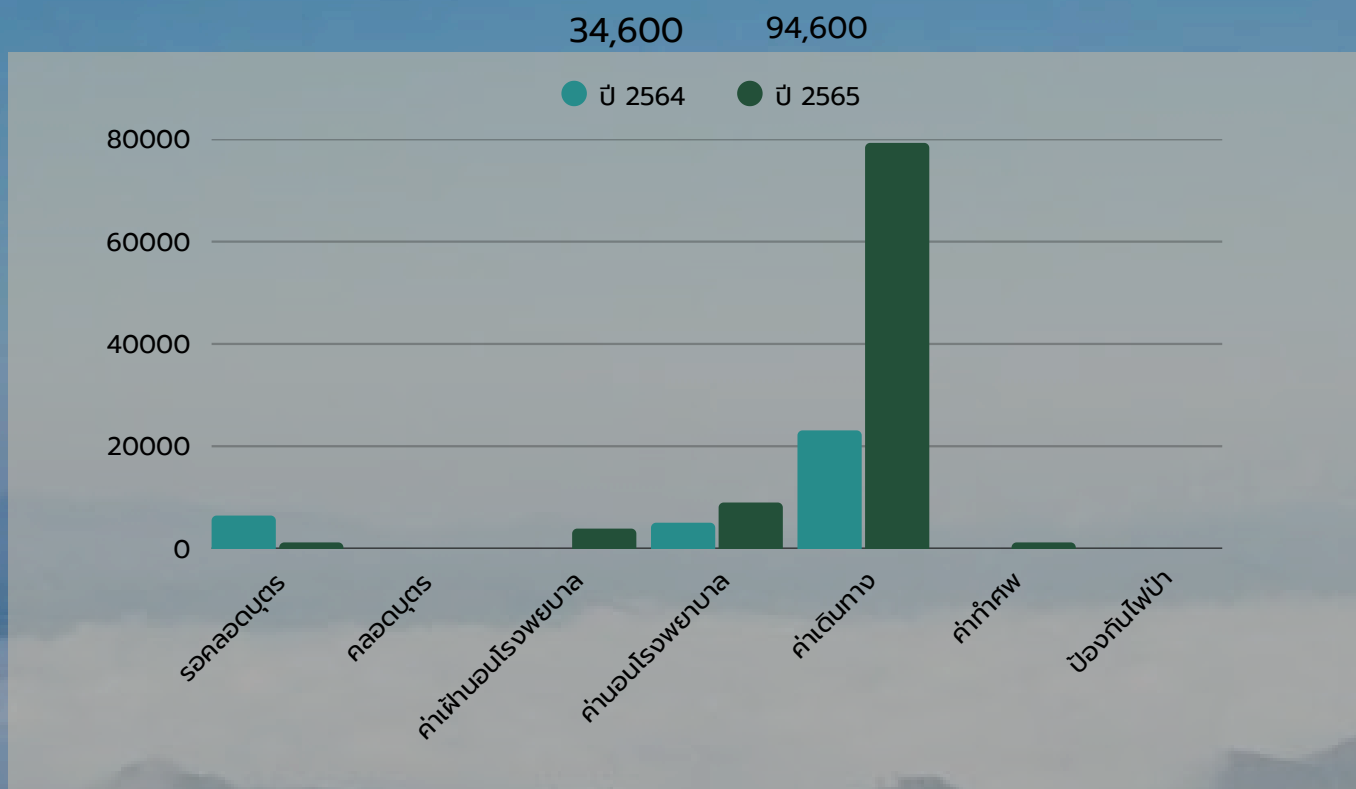

บ้านของเรา.. กองทุนสีเขียว

ค่าใช้จ่ายที่ผ่านมา 129,200 บาท

บทบาทของสถาบันวิชาการ

วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่
จัดการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังขับเคลื่อนฐานข้อมูล วิจัย
และนโยบาย โดยพัฒนาให้เป็น “คลังสมองท้องถิ่น”
ที่ทำงานร่วมกับ อบจ. และหน่วยงานทุกระดับ